

УДК 658

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-282-3-22

РЗАЄВА Т. Г., СЕРЕВЕТНИК О. В.
Хмельницький національний університет

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ТА НАПРЯМИ ЇХ АНАЛІЗУ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

В статті розглянуто існуючі теоретичні підходи до розуміння суті фінансових результатів, процесу їх формування та окреслено основні недоліки щодо бачення поняття. Розглянуто та обґрунтовано напрями аналізу складових фінансових результатів. Окреслено недоліки існуючих напрямів аналізу. Запропоновано основні спрямування щодо удосконалення аналізу.

Ключові слова: фінансові результати, доходи, витрати, рентабельність, методи фінансового аналізу, результативність, ефективність, прибуток, збиток.

RZAEVA T., SEREVETNYK O.
Khmelnitskyi National University

FINANCIAL RESULTS AND DIRECTIONS OF THEIR ANALYSIS ACCORDING TO FINANCIAL STATEMENT INDICATORS

The aim of the article is to study the theoretical approaches to understanding the concept of financial result and substantiate the directions of its evaluation in accordance with the needs of financial analysis.

The article considers theoretical approaches to understanding the essence of the concept of financial result. The main shortcomings in understanding the concept are outlined. The final result of the enterprise as a state of use of enterprise resources is presented. The expediency of the analysis of intermediate and final financial results is emphasized. The final financial result is presented through the categories 'profit' and 'loss'. The directions of the analysis of components of financial results are considered and substantiated. The expediency of the analysis of incomes and expenses of the enterprise is proved. It is proposed to study the results taking into account the peculiarities of the development and functioning of economic sectors. The shortcomings of the existing areas of analysis are outlined. The directions of improvement of the analysis of financial results are offered. Emphasis is placed on the feasibility of conducting horizontal and vertical analysis of financial results, revenues and expenses. The importance of factor analysis of financial results, income and expenses is emphasized. The importance of the analysis of profitability indicators is proved. It is proposed to expand profitability indicators in accordance with the needs of the analysis. Emphasis is placed on the study of the influence of factors on the dynamics of profitability indicators.

It is proposed to conduct a rapid analysis of financial results in terms of activities, segments and markets, taking into account market orientation. The expansion and classification of indicators of the analysis of financial results, in the section of directions of research is offered.

Key words: financial results, income, expenses, profitability, methods of financial analysis, efficiency, effectiveness, profit, loss.

Актуальність теми дослідження. За сучасних умов господарювання аналіз процесу формування фінансових результатів є досить актуальним. Саме фінансові результати підприємства та їх динаміка обумовлюють результативність, характеризують ефективність функціонування та визначають можливі перспективи функціонування суб'єкта господарювання.

За умов сучасної економіки характерно зростання збиткових промислових підприємств, тому, саме динаміка показників фінансових результатів, доходів витрат підприємства є такою характеристикою, що оцінює рівень інвестиційної привабливості підприємства, його ділової активності, рівень економічної безпеки, за фінансовими характеристиками. Крім того, кінцевий результат діяльності підприємства відображає стан використання ресурсів підприємства, є джерелом його подальшого розвитку та розширення виробництва. За умов, що склалися, є актуальним подальше дослідження, процесу формування показників фінансових результатів, з урахування особливостей розвитку та функціонування галузей економіки, й розробки відповідних шляхів та засобів щодо оптимізації зазначеного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розуміння та бачення фінансового результату на теоретичному рівні вивчають такі науковці: Білик Т.О., Гринавцева О.В., Жукевич С.М., Лучко М.Р., Симон Г.В., Скалюк Р.В., Фаріон А.І., Шмаленбах О.Е. та ін.

Значний вклад у розробку теоретичних та методичних засад оцінки та аналізу процесу формування фінансового результату підприємств здійснили такі вчені-економісти: М.Д. Білик, Б.Є. Грабовецький, Т.А. Говорушко, Г.О. Крамаренко, Б.М. Литвин, М.Р. Лучко, Є.В. Мних, Ю.С. Цал-Цалко, Т.Д. Косова, К.В. Багацька, О.О. Шеремет та ін.

Різноманітність теоретичних підходів та розуміння самої суті поняття, обумовлює певну розбіжність у баченні показників аналізу процесу формування фінансових результатів. Окремі дослідження суті фінансових показників та коефіцієнтів вивчали Б.Є. Грабовецький, Т.Д. Косова, Г.О. Крамаренко, Б.М. Литвин, І.В. Сіменко, М.В. Стельмах, Є.В. Мних, О.Є. Чорна, І.В. Шварц та ін.

Метою статті є дослідження теоретичних підходів до розуміння поняття фінансового результату та обґрунтування напрямів його оцінки відповідно до потреб фінансового аналізу.

Виклад основного матеріалу. Фінансові результати діяльності підприємства є найважливішими показниками в системі управління підприємством. Поняття «фінансовий результат» виражається в категоріях «прибуток» та «збиток», у яких порядок формування єдиний, але є протилежним за змістом. Формування фінансових результатів методом їх порівняння передбачає застосування принципу нарахування та відповідності доходів та витрат. При здійсненні аналізу фінансових результатів основним джерелом є дані обліку та фінансової звітності підприємства, а саме Форми №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та Форми №5 «Примітки до річної фінансової звітності», порядок формування яких регламентує НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [4].

Брик С.В., Мадус Е.А. зробили спробу, дослідити, особливості організації обліку, аудиту та аналізу доходів й витрат підприємства, з метою формування його фінансового результату [3, с.284–285]. Крім того автори розглянули та узагальнили існуючі теоретичні підходи, у розрізі авторів, що вивчають фінансовий результат як:

- приріст протягом звітного періоду капіталу (засобів, які вклали власники) підприємства (відповідно збиток визначається як його зменшення) Симон Г.В.;
- різниця між доходами і витратами підприємства Шмаленбах О. Е.;
- прибуток або збиток суб'єкта господарювання, що визначається як різниця між сукупними доходами та витратами підприємства і за позитивного його результату представляє додаткову вартість, виступає одним із джерел фінансування подальшого розвитку та поточної діяльності підприємства, основним критерієм оцінки її ефективності Білик Т.О.;

- сума валового доходу від звичайної та надзвичайної діяльності підприємства, зменшеного на суму витрат, пов'язаних із виконанням господарської діяльності на підприємстві, непрямих податків та податку на прибуток за окремий звітний проміжок часу Гринавцева О.В.;

- підсумкова категорія результативності господарської діяльності, котра відображає величину економічних вигод отриманих (втрачених) підприємством, визначених як різниця між сумами доходів та відповідних їм витрат, що виражена у абсолютних показниках прибутку (збитку), які характеризують потенціал прибутковості, економічного зростання та розвитку підприємства Скалюк Р.В. [3, с.284–285].

Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. вивчають фінансовий результат, як суму валового доходу від звичайної і надзвичайної діяльності підприємства, зменшеного на суму витрат, пов'язаних із виконанням господарської діяльності на підприємстві, непрямих податків та податку на прибуток за окремий звітний період [10, с.175].

Ми підтримуємо думку Скалюк Р.В., і вважаємо за доцільне вивчати фінансовий результат, як підсумкову категорія результативності господарської діяльності, котра відображає величину економічних вигод отриманих (втрачених) підприємством, визначених як різниця між сумами доходів та відповідних їм витрат, що виражена у абсолютних показниках прибутку (збитку), які характеризують потенціал прибутковості, економічного зростання та розвитку підприємства.

Більшість авторів пропонують для оцінки та аналізу показників фінансових результатів використовувати як специфічні, так і загальноприйняті методи та методики аналізу. Основними методами аналізу фінансових результатів автори вважають наступні: горизонтальний, вертикальний, трендовий, коефіцієнтний і факторний. Більшість науковців, аналізуючи фінансово-господарську діяльність, звертають увагу на горизонтальний, вертикальний та коефіцієнтний аналіз показників фінансової звітності. Найменш використовуваними прийомами у фінансовому аналізі є економіко-математичні й функціонально-вартісні прийоми.

Важливо зауважити, що саме підходи до розуміння поняття фінансових результатів, їх спрямування та етапи, значно впливають на вибір та обґрунтування напрямів оцінки. Основні напрями оцінки та аналізу фінансових результатів, у розрізі дослідників, представлено нами у табл. 1.

Узагальнюючи інформацію табл.1, у розрізі науковців, важливо зауважити, що більшість авторів, наголошують на доцільності проведення трендового (горизонтального) та вертикального (структурного) аналізу фінансових результатів, доходів та витрат, що його формують, а саме пропонують такі напрями:

- оцінка рівня, динаміки й структури фінансових результатів та показників, що їх формують;
- оцінка рівня, динаміки й структури доходів і витрат у розрізі видів діяльності;
- оцінка рівня, динаміки й структури фінансових результатів за видами діяльності підприємства;
- факторний аналіз показників фінансових результатів, доходів та витрат;
- аналіз показників рентабельності та дослідження впливу факторів, що обумовлюють їх динаміку.

Зазначені напрями є слушними, але вважаємо за потрібне, розширити дослідження показників результативності, шляхом удосконалення та використання показників ефективності. Вважаємо за доцільне вивчати рентабельність власного та запозиченого капіталу, активів підприємства, тощо.

Висновки. Фінансовий результат є комплексним поняттям, що узагальнює результативність та ефективність функціонування підприємства. Підтримуємо дослідження сучасних науковців та вважаємо за доцільне проводити експрес-аналіз фінансових результатів діяльності підприємства, з метою отримання комплексної інформації про формування та використання фінансових результатів, у розрізі видів діяльності, сегментів та ринків збуту з урахуванням ринкової орієнтації.

Таблиця 1

Основні напрямки аналізу фінансових результатів, у розрізі науковців

Автор	Виділений напрям аналізу фінансових результатів
М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька [2, с. 427]	1. Вертикальний і горизонтальний аналіз фінансових результатів підприємства; 2. Факторний аналіз прибутку; 3. Аналіз показників рентабельності; 4. Факторний аналіз показників рентабельності; 5. Система «директ-кост» як теоретична база аналізу витрат та оптимізації прибутку; 6. Аналіз резервів збільшення прибутку.
Ю. С. Цал-Цалко [11, с. 447]	1. Аналіз формування фінансових результатів; 2. Аналіз впливу факторів на фінансові результати; 3. Аналіз розподілу чистого прибутку.
Г. О. Крамаренко, О. С. Чорна [5, с. 78]	1. Оцінка динаміки й структури показників прибутку; 2. Факторний аналіз прибутку від реалізації продукції (робіт, послуг); 3. Аналіз фінансових результатів від іншої реалізації фінансових укладень і позареалізаційної діяльності; 4. Оцінка динаміки показників рентабельності.
Б. М. Литвин, М. В. Стельмах [6, с. 37]	1. Оцінка динаміки й складу фінансових результатів; 2. Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності; 3. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу виробництва та прибутку; 4. Аналіз рентабельності підприємства.
С. В. Мних [7, с. 258]	1. Оцінка рівня й динаміки показників прибутку операційної діяльності; 2. Факторний аналіз прибутку (збитку) операційної діяльності; 3. Аналіз використання прибутку; 4. Аналіз дивідендної політики; 5. Аналіз рентабельності; 6. Аналіз й оцінка виробничого та фінансового левериджу; 7. Аналіз доходів, витрат і фінансових результатів інвестиційної діяльності; 8. Аналіз доходів, витрат і фінансових результатів фінансової діяльності.
Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц [9, с. 216]	1. Аналіз складу, рівня, динаміки та структури фінансових результатів; 2. Аналіз прибутку від реалізації продукції; 3. Аналіз рівня беззбитковості; 4. Аналіз рентабельності; 5. Аналіз виробничого та фінансового левериджу; 6. Оцінка резервів зростання прибутку й рентабельності від реалізації продукції.
Т. Д. Косова, І. В. Сіменко [8, с. 182]	1. Аналіз валового прибутку підприємства; 2. Аналіз беззбитковості підприємства; 3. Аналіз фінансових результатів операційної діяльності; 4. Аналіз фінансових результатів від іншої діяльності підприємства.
К.В. Багацька, Т.А. Говорущко, О.О. Шеремет [1, с. 102]	1. Аналіз динаміки абсолютних показників за звичайними видами діяльності; 2. Аналіз структури звіту про фінансові результати. 3. Аналіз динаміки видів прибутку; 4. Аналіз використання чистого прибутку; 5. Факторний аналіз прибутку (валового прибутку, операційного прибутку, прибутку до оподаткування, чистого прибутку); 6. Аналіз впливу облікової політики на показники звіту про фінансові результати; 7. Аналіз показників рентабельності підприємства; 8. Планування фінансових результатів на основі результатів аналізу і планів розвитку підприємства.

Важливим напрямом, удосконалення методики аналізу фінансових результатів є необхідність розширення та класифікації показників аналізу фінансових результатів, у розрізі напрямів дослідження. Спрямування показників оцінки фінансових результатів, відповідно до мети та завдань дослідження, дасть змогу підвищити результативність експрес-аналізу, що в кінцевому рахунку, буде позитивно впливати на стан власних фінансових ресурсів та ефективність їх використання на перспективу.

Література

- Багацька К.В., Говорущко Т.А., Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Підручник. – К., 2014. – с. 320 с.
- Білик М. Д., Павловська О. В., Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька Фінансовий аналіз: навч. посібник / Білик М. Д. та ін. 2-ге вид. К.: КНЕУ, 2014. 592 с.
- Брик С.В., Мадус Е.А. Особливості організації обліку, аудиту та аналізу доходів та витрат підприємства з метою формування його фінансового результату (прибутку) / Брик С.В., Мадус Е.А. // Журнал Київського університету ринкових відносин Економіка. Бізнес-адміністрування. Право. – № 2. – 2017. – С. 279-290.
- Загальні вимоги до фінансової звітності: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1: затв. наказом Мініфіну від 07.02.2013 №73 за станом на 23.07.2019 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
- Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз: підручник / Г.О. Крамаренко, О.С. Чорна. – К.: Центр учб. л-ри, 2008 – 392с.
- Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: навч.посібник. К. : «Хай-Тек Прес», 2013. 336 с.
- Мних С.В. Фінансовий аналіз: підручник / С.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 536с.
- Фінансовий аналіз : навч. посіб. / за заг. ред Т. Д. Косової, І. В. Сіменко. – К. : Центр учб. л-ри, 2013. – 440 с.
- Фінансовий аналіз та звітність : навчальний посібник / Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2011. - 281 с.
- Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль, ТНЕУ, – 2016 – 304 с.
- Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємств та її аналіз: навч. посіб. / Ю.С. Цал-Цалко // Фінансовий аналіз: підручник. – К.: Центр учб. л-ри, 2008. – 568 с.

References

1. Bagatsa K.V., Govorushko T.A., Sheremet O.O. Financial Analysis: Textbook. - K., 2014. - 320 p.
2. Bilyk M.D., Pavlovskaya O.V., Prytulyak N.M., Nevmerzhytska N.Y. Financial analysis: textbook. Manual / Bilyk M.D. and others. 2nd type. K. : KNEU, 2014. 592 p.
3. Brick S.V., Madus E.A. Peculiarities of organization of accounting, audit and analysis of income and expenses of the enterprise in order to form its financial result (profit) / Brik S.V., Madus E.A. // Journal of Kyiv University of Market Relations Economics. Business administration. Right. - № 2. - 2017. - P. 279-290.
4. General requirements for financial reporting: National Regulation (Standard) of Accounting: approved. By the order of the Ministry of Finance dated 07.02.2013 №73 as of 23.07.2019 [Electronic resource] - Mode of access to the resource: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Kramarenko G.O. Financial analysis: a textbook / G.O. Kramarenko, O.E. Chorna. - K. : Centr uchb.l-ry, 2008 - 392p.
6. Litvin B.M., Stelmakh M.V. Financial analysis: textbook. K.: Hi-Tech Press, 2013. 336 p.
7. Monk E.V. Financial analysis: textbook / E.V. Monk, N.S. Barabash. - Kyiv: Kyiv. Nat. Trade and economy University, 2014. - 536p.
8. Financial analysis: textbook. Way. / Ed. T.D. Kosovo, I.V. Simenko. - K. : Learning Center. L-r, 2013. - 440 p.
9. Financial analysis and reporting: textbook / B.E. Grabovetsky, I.V. Schwartz. - Vinnytsia: VNTU, 2011. - 281 p.
10. Financial analysis. Textbook / M.R. Luchko, S.M. Zhukevich, A.I. Farion - Ternopil :, TNEU, - 2016 - 304 p.
11. Tsal-Tsalko Y.S. Financial statements of enterprises and its analysis: textbook. Way. / Y.S. Tsal-Tsalko // Financial analysis: textbook. - K. : Learning Center. L-r, 2008. - 568 p.

Надійшла / Paper received: 28.03.2020

Надрукована / Paper Printed : 05.06.2020